

PROFESNÍ ORIENTACE ŽÁKŮ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI PRO OBORY TECHNICKÉHO CHARAKTERU A ŘEMESLA

Výzkumný záměr MSM 0021622443 "*Speciální potřeby žáků v kontextu Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání,*
(2007-2013)

Zdeněk Friedmann

Cíle a úkoly

- Poznat současný stav (možnosti, kvalifikovanost, ochotu, snahu aj.) činnosti učitelů vyučovacích předmětů technického charakteru v oblasti profesní orientace na základních školách se zaměřením na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Poznat, do jaké míry jsou školy schopny a ochotny respektovat zájmy žáků, rodičů, případně potřeby výrobní sféry v regionu, apod., zjistit, jak spolupracují s ostatními subjekty v otázkách profesní orientace, zejména s úřady práce, odbornými učiteli, výrobními podniky i s ostatními subjekty.
- Zjistit názory vedení základních škol, učitelů a výchovných poradců na problematiku profesní orientace a v souvislosti s tím zjistit úroveň a perspektivy kariérového poradenství na základních školách.

Cíle a úkoly

- Poznat názory učitelů, ředitelů i výchovných poradců na potřebu elementárního technického vzdělávání v našem základním školství. Zejména na klasické tradiční spojení jednoduché teorie s praktickou činností žáků ve školních dílnách.
- Zjistit možnosti a potřeby profesní orientace na 1. stupni základních škol.
- Zaměřit se na sociálně znevýhodněné žáky, popsat specifika jejich problémů při přípravě na volbu školy či profese.
- Poznat názory na další vzdělávání učitelů základních škol v oblasti profesní orientace dětí a mládeže. A to zejména v souvislosti s chystaným kariérním řádem.

Cíle a úkoly

- Navrhnout některé změny v koncepci a obsahu vyučovacích předmětů technického a informačně technologického charakteru na základních školách tak, aby jejich využití odpovídalo i potřebám žáků se zdravotním postižením a znevýhodněním – a to zejména v oblasti profesní orientace a předprofesní přípravy žáků.
- Připravit na plnění této koncepce budoucí učitele odpovídajících předmětů, zařadit problémy profesní orientace a poradenství do vzdělávání na Pedagogické fakultě MU.
- Všechny výsledky vědeckovýzkumné práce průběžně prezentovat na tuzemských i mezinárodních konferencích, publikovat ve sbornících, odborných časopisech a odborných knihách.

Předpoklady

- Technické obory a praktická řemesla poskytují dostatek prostoru pro perspektivní uplatnění širokého spektra dětí a mládeže, včetně žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Žáci se zdravotním postižením a znevýhodněním by mohli najít mnohdy již na základních školách v praktických činnostech technického charakteru možnosti realizace svých profesních přání.
- Celkově není plně doceněna a realizována podpora profesní orientace dětí a mládeže k technickým oborům, podpora jejich technických schopností a zájmů.

Rizika

- Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mívají vyšší pravděpodobnost horšího prospěchu, který je handicapuje při přijímacím řízení, lze předpokládat i riziko horšího výkonu u přijímacích zkoušek.
- Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami mají omezený výběr, častěji jsou přijímáni pouze na takové obory, po jejichž absolvování je jen velmi obtížné uplatnit se na trhu práce.
- Sociálně znevýhodnění žáci bývají méně motivováni k pokračování ve studiu a obvykle jim chybí i podpora ze strany rodiny.

Některé výsledky našich výzkumů - první stupeň základních škol, mateřské školy

- Obsahy školních vzdělávacích programů jsou obvykle zaměřovány na rozvoj sebeuvědomování a sebepoznání, uvědomování si příležitostí, na přenos informací či proces rozhodování. Na prvním stupni základní školy může jít o učení orientované na životní perspektivy, jehož cílem je pomoci dětem porozumět tomu, co se děje v komunitě mimo školu, poznat a pochopit role, které zauímají dospělí lidé v běžném životě, najít souvislosti mezi učním, prací a běžným životem.
- Pracovní či „kariéerní“ témata lze nalézt i v kurikulu pro mateřské školy. Tam jde obvykle o stanovení krátkodobých a dlouhodobých cílů a hodnocení jejich naplnění či uvědomování si toho, co se děti naučily, co umí, v čem jsou „silné“ apod. Také elementární seznamování s náplní vybraných profesí se uskutečňuje již v mateřských školách. Zpravidla pomocí vyprávění, rozhovorů a případně pozorování při vycházkách. Atraktivní jsou také hry, při kterých se využívá vlastní zkušenost dětí

Některé výsledky našich výzkumů - druhý stupeň základních škol

- Základní školy si dobře uvědomují význam vlastní práce v oblasti profesní orientace, ale nedokáží zpravidla specifikovat podporu dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.
- Pro potřebný rozvoj zájmů v oblasti praktických činností technického charakteru chybí zpravidla finanční prostředky na potřebné vybavení škol. Přesto většina oslovených ředitelů zařazuje praktickou činnost ve školní dílně do povinné výuky.
- Učitelé praktických činností si uvědomují svoji nezastupitelnou roli v oblasti přenosu informací (mimo jiné učí zpravidla vyučovací předměty z oblasti informačních technologií), organizací odborných exkurzí, spolupráce s odbornými učiteli a výrobními podniky.
- Nedostatek informačních materiálů o možnostech dalšího vzdělávání a o profesích pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsme v průběhu let ve spolupráci se školními psychology řešili vytvářením multimediálních výukových opor.

Doporučení pro praxi

- Podporovat existující spolupráci středních odborných škol a odborných učilišť se základními školami v oblasti profesní orientace žáků. Zaměřit pozornost na žáky, kteří na základě pedagogického diagnostikování mají zájem o technické profese a řemesla. Umožnit formou kvalitně připravených odborných exkurzí detailní poznání prostředí školních odborných pracovišť i odpovídajících výrobních závodů či jiných provozů.
- Podporovat a rozšířit existující spolupráci středních odborných škol a odborných učilišť s výrobními závody, podniky, provozovny služeb apod. Využívat možnosti podpory rozvoje nejvíce žádaných a potřebných oborů z hlediska trhu práce.

Doporučení pro praxi

- Podporovat a rozšiřovat spolupráci základních škol také s úřady práce a dalšími poradenskými subjekty. V oblasti orientace na technické obory navázat spolupráci se subjekty zajišťujícími řemeslnou práci (výroba, služby, drobné podnikání apod.) s cílem přiblížit žákům základních škol jednotlivá řemesla a profese přímo v praxi.
- Zavést progresivní systém tzv. otevřeného vyučování, umožnit vstup do výuky odborníkům z různých oblastí profesionálně působícím mimo oblast základní školy.

Doporučení pro praxi

- Připravit v rámci studia učitelství technické a informační výchovy učitele pro tuto významnou oblast výchovného působení. Na Pedagogické fakultě MU, se o to pokoušíme již třetí rok. Naši absolventi mají blízký vztah nejen k profesím technického charakteru, ale vzhledem k výuce vedené v oblasti využívání informačních technologií, také nejvíce možností pro zprostředkování správného přístupu k informacím. Proto jsme zařadili do učebních plánů studia učitelství technické a informační výchovy vyučovací předmět s názvem *Svět práce* ukončený dílčí zkouškou.